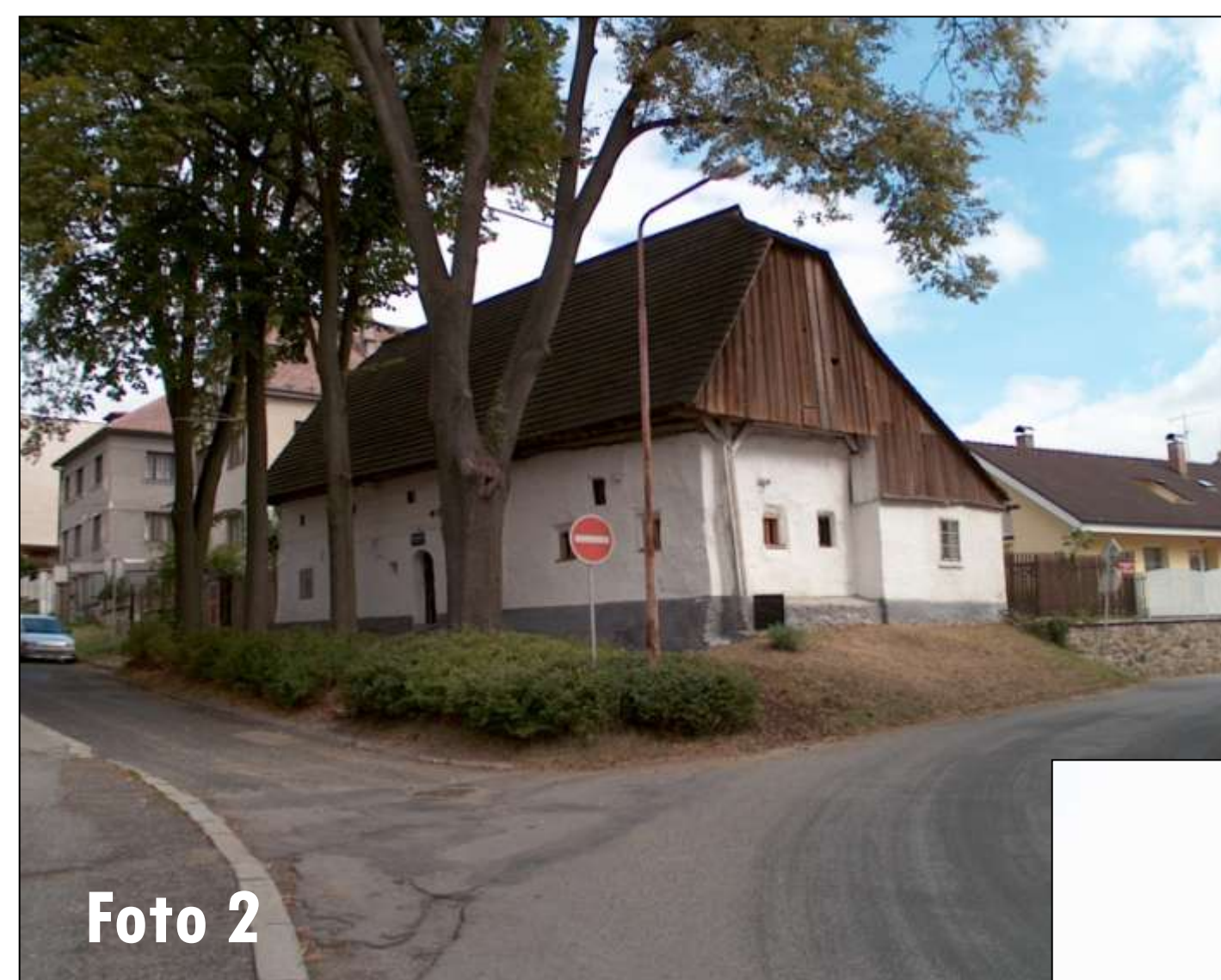

Roubené dřevostavby 2. – tradice roubeného domu

Vývoj stavebních konstrukcí, zejména v prostředí venkovských sídel, byl v minulosti vždy limitován dostupností stavebních hmot a surovin. Vývoj směřoval od jednoduchých přístřeší ke složitějším a účelnějším obydlím. Od používání měkkých a hořlavých materiálů k materiálům tvrdým a požárně lépe odolným. Historie roubeného domu sahá až do 13. století, kdy tento typ domu nahradil dřívější typy obydlí – zejména zahlobené objekty (tzv. zemnice) a později polozahlobené domy s rámovými konstrukcemi a vyplétanými stěnami s hliněnou omazávkou.

Roubené stavby si v průběhu staletí vydobýly nejvýznamnější pozici mezi obytnými stavbami ze dřeva. Díky tomu se lze při cestě napříč Českou republikou setkat s celou řadou regionálních typů roubených domů a jejich různých provedení mj. i z hlediska zámožnosti majitele. České srubové stavby jsou charakteristické svým tvarem (poměr délky a šířky 2:1 i více) a rovněž provedením lomenic a kabřinců (zpravidla půlkruhová předsazená a zdobená stříška ve vrcholu štítu) a dalších architektonických prvků. V různých oblastech je pak zřetelně patrná i řemeslná zručnost jednotlivých tesařů a celých tesařských rodin. Každá tesařská škola je charakteristická typickými prvky a detaily opakujícími se na stavbách postavených stejným tesařem. Nejstarší roubené domy, se kterými se ještě dnes můžeme setkat pocházejí ze 16. a 17. století. Tento fakt tedy jednoznačně vyvrací mýtus o tom, že dřevo je materiál s krátkou životností. V některých regionech bylo roubení základním typem konstrukce domu až do 19. století. Roubená konstrukce je v průběhu staletí hojně využívána i na další typy staveb – např. hospodářské objekty (stodoly, špýchary, mlýny apod.) a také sakrální stavby (kostely, zvonice). Asi od poloviny 19. století se pak výrazně začínají rozšiřovat zděné stavby, především v důsledku protipožárních nařízení stavebních řádů a často také díky snadné dostupnosti jiných stavebních materiálů v blízkosti sídel (kámen, cihly). Dnes se opět začínají dřevěné roubené stavby objevovat především v souvislosti s vynikajícími vlastnostmi dřeva (tepelně-technické vlastnosti, konstrukční výhody aj.) a jeho příznivými environmentálními charakteristikami (obnovitelnost, malá energetická náročnost, zdravotní nezávadnost apod.) či estetickým působením. Vzhledem k tomu, že naše republika má obrovské zásoby dřeva (lesy zaujímají více než 1/3 území ČR), může větší využití tohoto stavebního materiálu v budoucnu přinést velké úspory silikátových a dalších neobnovitelných stavebních hmot.

Foto 1: Roubený patrový mlýn v Bělči nad Orlicí z roku 1806. Foto ze 30. let 20. století. Dodnes se z něho zachovalo jen několik fragmentů.

Foto 2 a 3: Tzv. Štáflova chalupa v Havlíčkově Brodě. Jedna z nejstarších dochovaných památek lidové architektury v ČR. Nejstarší část domu pochází pravděpodobně ze 16. století a je roubená s hliněnou omazávkou.

Foto 4: Mezi příklady roubené sakrální architektury patří barokní kostel v Loučném Hoře u Nového Bydžova z let 1778 – 1780. Postaven byl na místě staršího dřevěného kostela. Původně byl celý kostel zevnitř i zvenku omítnutý.

Foto 5: Unikátní historická hospoda Dřevěnka v Úpici na Trutnovsku poprvé datovaná v gruntovních knihách roku 1559, která je sroubena z neotesaných klád

Doporučená literatura:

Škabrada J.; Lidové stavby – Architektura českého venkova, Argo, Praha 1999

Štěpán L., Vařeka J.; Klíč od domova – lidové stavby východních Čech, nakl. Kruh, Hradec Králové, 1991

Vondrušková A., Vondruška V.; Tradice lidové tvorby, Artia 1988

Kohout J., Tobek A.; Tesařství – tradice z pohledu dneška, Grada publishing, Praha 1996

Hájek V.; Lidová stavení – opravy a úpravy, Grada publishing, Praha, 2001

Štěpán L., Křivanová M.; Dílo a život mlynářů a sekerníků v Čechách, Argo, Praha, 2000

Hron P.; Tak nebo tak – původní venkovská zástavba v oblasti Jeseníků, její zachování a rozvoj, Moravská expedice, Moravský Beroun, 1999

a další, převážně regionální literatura

Ke spojování trámů v rozích se užívalo (a užívá) několik typů spojů. Zde jsou uvedeny ty nejzákladnější:

Nejjednodušší a nejstarší spoj používaný zejména ve středověku a u jednoduchých staveb (v českých zemích) je zabezpečení vazby nároží prostým přesahem zhlaví trámů – obrázek 1. Výhodou bylo, že konec kmenů nemusel být opracován pilou a postačovalo prosté osekání po skácení stromu sekerou. Tento způsob nevyžadoval žádné specifické tesařské nářadí ani zvláštní dovednost. Hojně je tento způsob využíván i u srubů v rozlehlých končinách Kanady – opět díky nenáročnosti na vybavení a zručnost zálesáků. Příkladem tohoto konstrukčního řešení je částečně i unikátní historická hospoda Dřevěnka v Úpici na Trutnovsku poprvé datovaná v gruntovních knihách roku 1559, která je sroubena z neotesaných klád – viz foto 5 a 6.

Základní a dlouhodobě využívaná byla a je dodnes rohová vazba na rybinu (konec každého trámu má při bočním pohledu tvar rybího ocasu) – obrázek 2 a foto 7 (částečně i 6). Oficiálně se tento způsob nazývá úplným oboustranným rybinovým plátem. Výhodou tohoto způsobu je skutečnost, že vlastní hmotnost konstrukce zabraňuje vybočení trámů kterýmukoli směrem a přitom provedení spoje je technologicky nenáročné. To je výhodné zejména dnes při použití moderního truhlářského a tesařského nářadí. Je možné použít i plátů bez zesílení ploch – spojení rovným nárožním plátem – obrázek 3. Aby trámy v rohu nevybočily, je nutné jimi provléknout roubík z tvrdého dřeva. Tento způsob není v našich krajích příliš obvyklý a rozšířený.

Od konce 18. století se objevuje vazba na zámky – obrázek 4. Zámkový systém je tvořen soustavou kolmo zalamaných plošek nahrazujících šikmé plochy rybin. Použití tohoto systému je většinou vázáno na tradici v různých oblastech naší země (a schopnosti místních tesařů) nebo na stavby náročnější – kostely, patrové domy apod. Tento způsob je pracnější a náročnější na přesné provedení spoje (v porovnání se spojem rybinovým). Typickou stavbou kde byl použit tento typ vazby trámů je výše uvedený a vyobrazený kostel v Loučném Hoře z let 1778 – 1780 – viz foto 8.

